

podkom. Małgorzata Woźniak-Słota
Izba Administracji Skarbowej w
Krakowie

Nielegalny przewóz zwierząt egzotycznych i handel nimi

Szkolenie w ramach projektu LIFE15 GIE /PL/000758

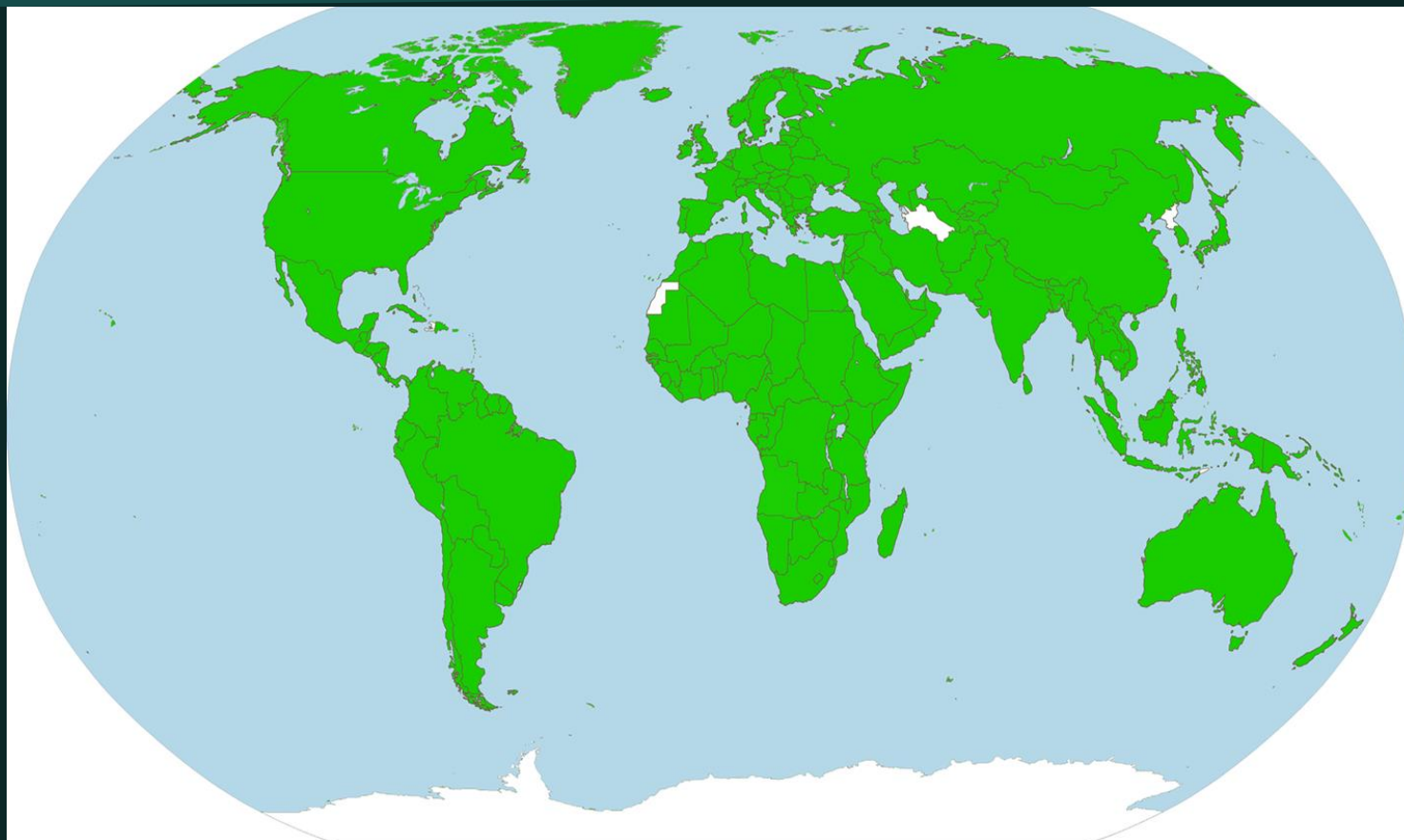
A photograph of a classical building's entrance, featuring large, fluted marble columns and a wide set of marble steps leading up to them. The image is positioned on the left side of the slide, with a dark teal background on the right.

Konwencja Waszyngtońska (1973)

- Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja Waszyngtońska)
- Sporządzona - 3 marca 1973 r.
- Podpisana - 3 listopada 1989 r.
- Weszła w życie - 3 grudnia 1990 r.

Członkowie konwencji

- 183 państwa członkowskie konwencji
- Unia Europejska członkiem konwencji od 9 kwietnia 2015 r. – wejście w życie 8 lipca 2015 r.

Przepisy unijne

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiające przepisy wykonawcze do Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2019/2117 z dnia 29 listopada 2019 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 338/97

Art. 2 lit. t

Definicja „OKAZU”

- **„okaz” oznacza każde zwierzę lub roślinę, żywe lub martwe, należące do gatunku wymienionego w załącznikach A do D**, każda jego część lub produkt pochodny, zawarty w innych towarach lub nie oraz wszelkie inne towary, które zgodnie z dołączonym dokumentem, opakowaniem lub oznakowaniem lub etykietą, lub wszelkimi innymi okolicznościami mają zawierać lub zawierają części lub produkty pochodne zwierząt lub roślin należących do tych gatunków, chyba że na podstawie wyraźnego wyłączenia takie części lub produkty pochodne nie podlegają przepisom niniejszego rozporządzenia lub przepisom odnoszącym się do załącznika, w którym dane gatunki są wymienione, poprzez wskazanie odnośnie do tego w przedmiotowych załącznikach.

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 338/97

Art. 2 lit. t

Definicja „OKAZU”

- Za okaz uważa się okaz gatunku wymienionego w załącznikach A do D, jeśli jest on zwierzęciem lub rośliną, częścią lub produktem otrzymanym ze zwierzęcia lub rośliny, których przynajmniej jedno z „rodziców” należy do wymienionego tam gatunku. W przypadku gdy „rodzice” takiego zwierzęcia lub rośliny należą do gatunków wymienionych w różnych załącznikach lub gatunków, z których tylko jeden jest wymieniony, stosuje się przepisy bardziej rygorystycznego załącznika. Jednakże w przypadku okazów roślin mieszańców, jeśli jedno z „rodziców” należy do gatunku wymienionego w załączniku A, przepisy bardziej rygorystycznego załącznika stosuje się tylko wtedy, jeśli gatunek ten zostanie opatrzony adnotacją odnośnie do tego w załączniku

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 338/97

Art. 2 lit. i

- „**oferowanie do sprzedaży**” oznacza oferowanie do sprzedaży lub wszelkie działanie, które można by w rozsądny sposób uznać za ofertę sprzedaży, w tym reklamę lub spowodowanie jej ogłoszenia do sprzedaży lub zaproszenie do pertraktacji

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 338/97

Art. 2 lit. p

- „**sprzedaż**” oznacza wszelki rodzaj sprzedaży. Do celów niniejszego rozporządzenia najem, handel wymienny lub zamianę uważa się za sprzedaż; wyrażenia pokrewne rozumie się w podobny sposób

ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 338/97

Art. 2 lit. u

- „**handel**” oznacza wprowadzenie do Wspólnoty, w tym sprowadzenie z morza, wywóz i powrotny wywóz z jej obszaru, oraz wykorzystanie, przewóz lub **przekazanie prawa własności** w obrębie Wspólnoty, w tym w Państwie Członkowskim, okazów podlegających przepisom niniejszego rozporządzenia

Struktura gatunków CITES w Konwencji Waszyngtońskiej

	Appendix I	Appendix II	Appendix III
FAUNA			
Ssaki	318 gatunków	513 gatunków	52 gatunki
Ptaki	155 gatunków	1278 gatunków	27 gatunków
Gady	87 gatunków	749 gatunków	61 gatunków
Płazy	24 gatunki	134 gatunki	4 gatunki
Ryby	16 gatunków	107 gatunków	24 gatunki
Bezkręgowce	69 gatunków	2171 gatunków	22 gatunki
FAUNA SUMA	669 gatunków	4952 gatunki	190 gatunków
FLORA SUMA	334 gatunki	29644 gatunki	12 gatunków
OGÓŁEM SUMA	1003 gatunki	34596 gatunków	202 gatunki

Klasyfikacja do 4 kategorii ochronnych - podział związany z poziomem zagrożenia wyginięciem i restrykcyjnością przepisów

aneks A – gatunki najbardziej zagrożone wyginięciem

aneks B – gatunki potencjalnie zagrożone w przypadku braku kontroli obrotu

aneks C – gatunki zgłoszone na listę przez poszczególne kraje

aneks D – gatunki, w stosunku do których UE prowadzi ewidencję przywozu

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880 (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 1098)

Art. 128. Kto:

- 1) bez dokumentu wymaganego na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1, lub wbrew jego warunkom przewozi przez granicę Unii Europejskiej okaz gatunku podlegającego ochronie na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1,
- 2) narusza przepisy prawa Unii Europejskiej dotyczące ochrony gatunków dziko żyjących zwierząt i roślin w zakresie regulacji obrotu nimi poprzez:
  - a) nieprzedkładanie zgłoszenia importowego,
  - b) używanie okazów określonych gatunków w innym celu niż wskazany w zezwoleniu importowym,
  - c) korzystanie w sposób nieuprawniony ze zwolnień od nakazów przy dokonywaniu obrotu sztucznie rozmnożonymi roślinami,
  - d) oferowanie zbycia lub nabycia, nabywanie lub pozyskiwanie, używanie lub wystawianie publicznie w celach zarobkowych, zbywanie, przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt,
  - e) używanie zezwolenia albo świadectwa dla okazu innego niż ten, dla którego było ono wydane,
  - f) składanie wniosku o wydanie zezwolenia importowego, eksportowego, reeksportowego, lub świadectwa bez poinformowania o wcześniejszym odrzuceniu wniosku
- - podlega karze pozbawienia wolności **od 3 miesięcy do lat 5**.

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Art. 128a. 1. Kto handluje okazami gatunku podlegającego ochronie na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1, w liczbie większej niż nieznaczna, w takich warunkach lub w taki sposób, że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku,

podlega karze pozbawienia wolności **od 3 miesięcy do lat 5.**

- 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega **grzywnie**, karze **ograniczenia wolności** albo **pozbawienia wolności do lat 2.**

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Art. 61.

1. **Organem zarządzającym** w rozumieniu rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi jest **minister właściwy do spraw środowiska**, a **organem naukowym** w rozumieniu tych przepisów jest **Państwowa Rada Ochrony Przyrody**.

5. Zezwolenie lub świadectwo wymagane na podstawie przepisów, o których mowa w ust. 1, jest wydawane na wniosek, po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody w przypadkach określonych przepisami prawa Unii Europejskiej.

8. Minister właściwy do spraw środowiska cofa zezwolenie lub świadectwo jeżeli:

1) po jego wydaniu zostaną ujawnione okoliczności, o których mowa w ust. 7 (skazany prawomocnym wyrokiem

sądu - w okresie 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku), uzasadniające odmowę wydania lub

2) zezwolenie lub świadectwo zostało użyte niezgodnie z warunkami w nim zawartymi.

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Art. 129. W razie ukarania lub skazania za przestępstwo określone w art. 127a, art. 128 albo w art. 128a sąd może orzec:

- 1) **przepadek** przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa oraz przedmiotów, roślin, zwierząt lub grzybów pochodzących z wykroczenia lub przestępstwa, chociażby nie stanowiły własności sprawcy;
- 2) **obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego**, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny – **nawiązkę** do wysokości 10 000 złotych na rzecz organizacji społecznej działającej w zakresie ochrony przyrody lub właściwego, ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia lub przestępstwa, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Art. 131. Kto:

4) narusza zakazy dotyczące zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi, o których mowa w art. 73 ust. 1

- (pkt 2 – zabrania się sprowadzania z zagranicy żywych zwierząt gatunków niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi)

10) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom sprowadza do kraju, przetrzymuje, prowadzi hodowlę, rozmnaża lub sprzedaje na terenie kraju rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym,

14) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową

podlega karze aresztu albo grzywny.

Przepisy krajowe

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Art. 130

Sąd doręcza odpis wydanego prawomocnego orzeczenia o przepadku okazów gatunków:

- **okazy CITES - do Ministerstwa Środowiska**
- pozostałe - do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

Przestępczość przeciwko środowisku

- Przestępczość żywnościowa
- Przestępczość odpadowa
- Znęcanie się nad zwierzętami
- Przestępczość CITES
- Kłusownictwo rybne i łowieckie
- Szkodnictwo leśne

- Przestępstwa bez ofiar?

Podłoża przemytu gatunków CITES

- Rzadkość występowania (endemity) i ograniczone zasoby
- Znaczna różnica cen oraz czynnik handlowy
- Wzrastający ruch turystyczny
- Mała skuteczność kontroli granicznych
- Poczucie bezkarności sprawców przemytu
- Łatwość ukrycia przemycanych okazów
- Skupienie się służb na wykrywaniu przemytu towarów akcyzowych (alkohol, papierosy, paliwa)
- Brak świadomości odpowiednich służb zagrożenia przestępczością CITES
- Brak społecznej świadomości na temat CITES oraz karalności za łamanie przepisów prawa
- Łatwość pozyskania

Konsumpcja na ulicy

Sieć Auchan w Chinach

Osiągalne na wyciągnięcie ręki

Kosmetyki z ekskluzywnych sklepów

Medykamenty

Instrumenty muzyczne

Taksydermia

Galanteria skórzana

Breloki

Pamiątki z wakacji

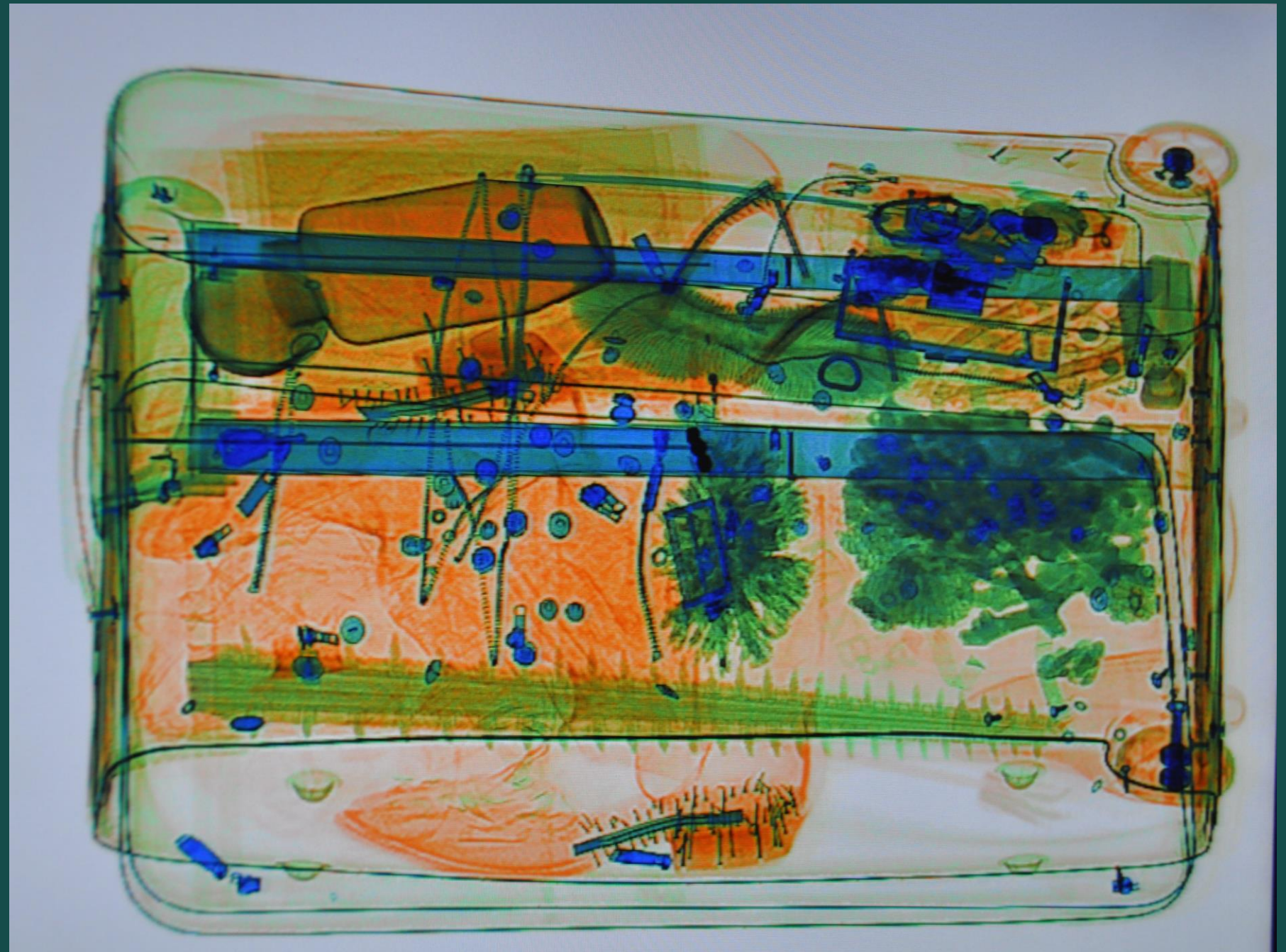

Na jednym z placów...

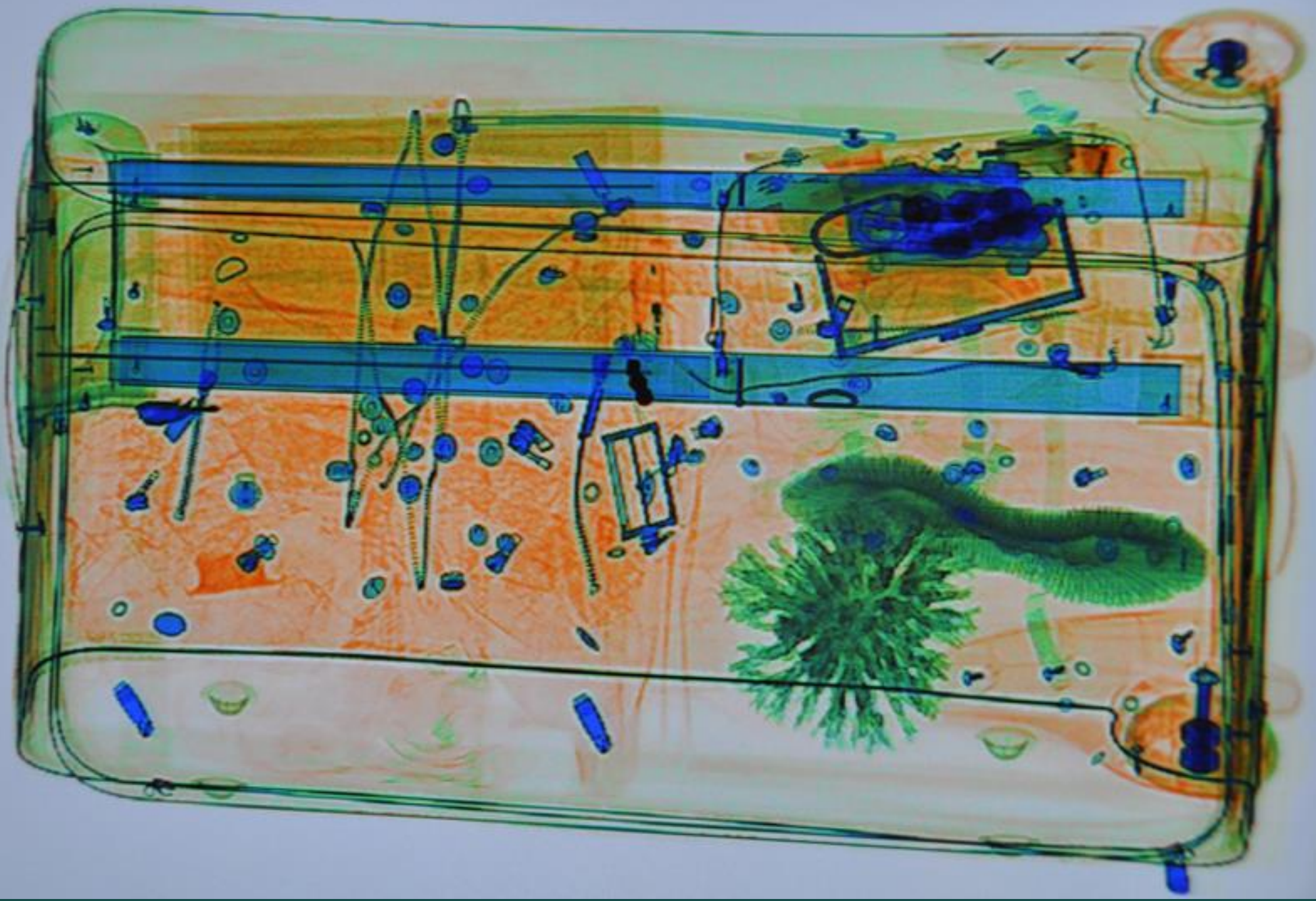

Obraz RTG

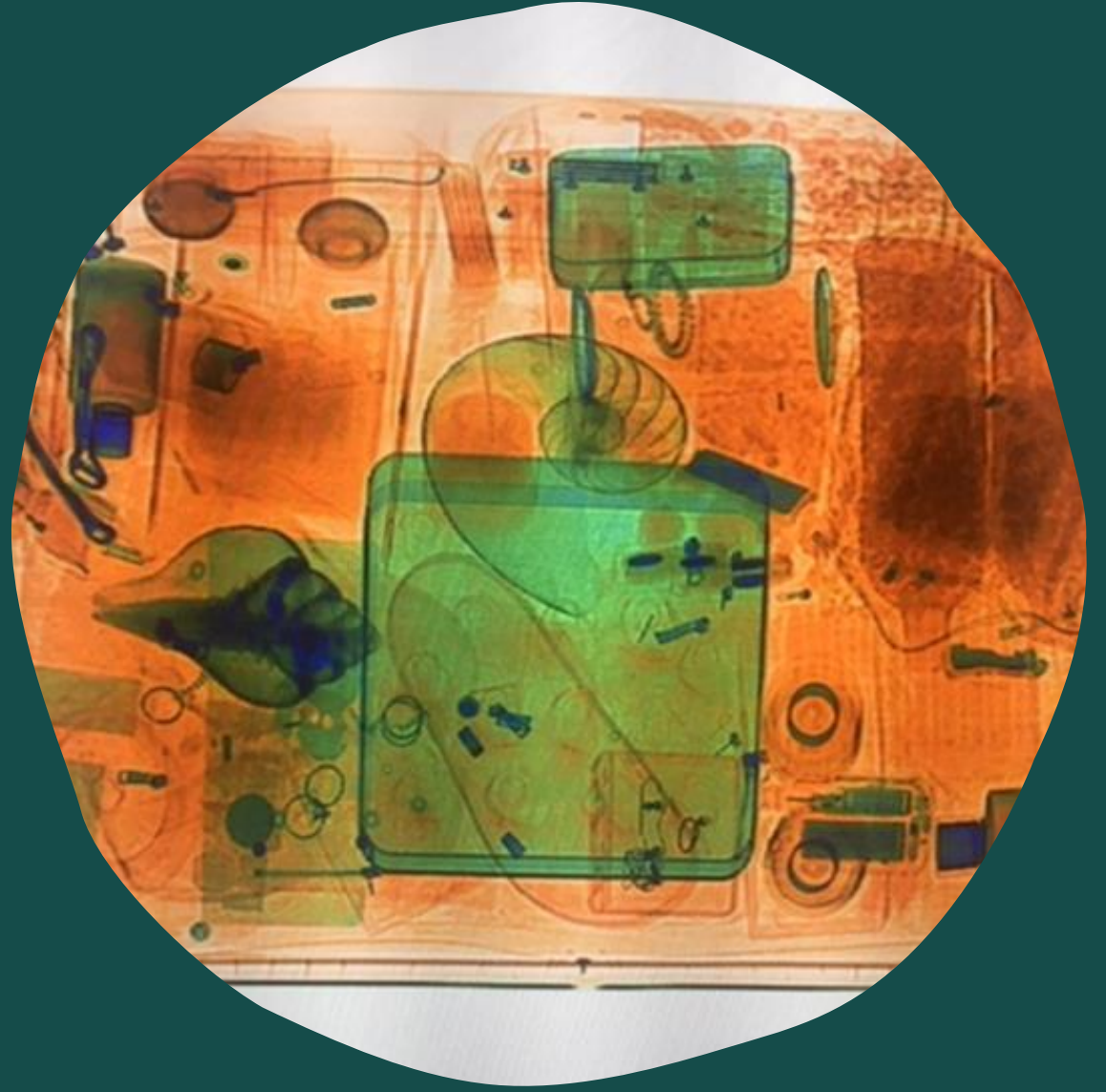

RTG

Fenomenologia przestępczości CITES

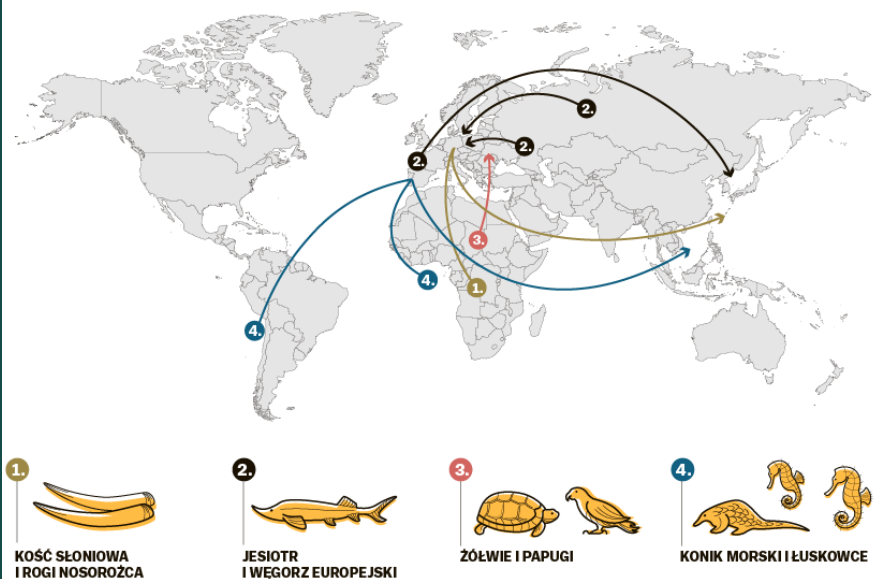
- Skala przestępczości ⇒ poniżej 1‰ ogółu przestępstw, **10-20 mld dolarów rocznie**
- Dynamika przestępczości ⇒ stabilna (UWAGA sezonowość!)
- Struktura przestępczości ⇒ fauna/flora, przemyt/nielegalny handel
- Geografia przestępczości ⇒ granice, rynek krajowy, cyberhandel
- Feminizacja przestępczości ⇒ bursztyn – 30% kobiet
- Narodowość/obywatelstwo sprawców ⇒ bursztyn – 75% Rosjanie, 7% Polacy

Skala zjawiska w Polsce

Rok	Liczba przestępstw	Liczba przejętych okazów
2017	87	3597
2016	77	8582
2015	114	10677
2014	88	3303
2013	133	10632
2012	144	8650
2011	149	12833
2010	193	8495
2009	253	26380 (mrożony węgorz europejski)
2008	186	200 889 (suszone koniki morskie)
2007	230	3196
2006	231	6508
2005	208	13922
2004	130	2572
2003	169	895
2002	135	19377

Geografia przestępczości

Szlaki handlu dzikimi zwierzętami

- 1. W listopadzie 2016 r. służby wkroczyły do mieszkania Wiedeńczyka, który próbował sprzedać na targu trzy kły słonia afrykańskiego. Wewnątrz odnaleziono ich aż 90. Każdego roku służby celne rekwirują w Unii Europejskiej setki kilogramów surowej i przetworzonej kości słoniowej. Ale prawdziwym celem jej podróży jest Azja Południowo-Wschodnia: Chiny i Hongkong, Wietnam i Malezja, gdzie surowiec jest tradycyjnie wykorzystywany w rzemiośle artystycznym. Liczba nielegalnie upolowanych słoni afrykańskich sięga co najmniej 20 tys. rocznie. Podobną drogę przebywają rogi nosorożców, których czarnorynkową wartość szacuje się na 40 tys. euro za kilogram. W Azji róg nosorożca stosuje się jako składnik tradycyjnych specyfików do leczenia chorób układu krążenia. Zaraz za największymi importerami z Azji Płd.-Wsch. Głównym celem przemytu są kraje europejskie: Czechy i Irlandia.
- 2. Europol donosi, że na terenie Unii od października 2018 r. zatrzymano blisko 6 ton przezroczystych larw węgorza europejskiego, o szacowanej wartości 2 tys. euro za kilogram. Z raportów dotyczących przemytu dzikich zwierząt w UE wynika, że co roku tysiące kilogramów larw węgorza jest przemycanych do Azji. Przemyt w drugą stronę dotyczy najczęściej osobników dorosłych. W 2015 r. doszło do zatrzymania 24 ton mięsa węgorza przewożonego z Chin do Niemiec. Równie dużym powodzeniem na czarnym rynku cieszą się produkty z jesiotra – przede wszystkim mięso. Do Unii są przewożone głównie zza wschodniej granicy, z Rosji oraz Ukrainy.
- 3. Jak wynika z raportów, gady to grupa zwierząt najczęściej przemycanych do Polski. Od 2000 roku celnicy zatrzymali aż 5 tys. żywych okazów. Zdecydowaną większość, ponad 90% osobników, stanowiły żółwie. Przykład z Polski dobrze ilustruje zjawisko występujące w całej Europie. Tylko w kwietniu funkcjonariusze unijnych służb celnych przechwycili 4,5 tys. gadów – w tym ponad tysiąc węży i 10 krokodyli, kajmanów i aligatorów. Do Europy przemycane są również tysiące egzotycznych ptaków, głównie papug, z Ameryki Płd. oraz Afryki.
- 4. Cztery z ośmiu gatunków łuskowców są krytycznie zagrożone. Te małe ssaki, przypominające pokryte łuską mrówkojady, zamieszkują Afrykę Subsaharyjską i Południowo-Wschodnią Azję. Na czarnym rynku ich łuski i mięso są warte tysiące dolarów. Od setek lat stanowią ważny składnik w tradycyjnej medycynie azjatyckiej. Sproszkowane łuski sprzedaje się w formie tabletek i roztworów, kupujący wierzą, że preparaty pomagają matkom w laktacji oraz łagodzą bóle reumatyczne. Na terenie Unii co roku przechwytywane są setki kilogramów łusek, m.in. z Nigerii. Na masową skalę do Laosu, Wietnamu, Hong Kongu i Chin przemycane są też żywe i suszone koniki morskie, które są cenionym afrodyzjakiem. Przez Europę do Chin są przewożone m.in. z Peru i Gwinei.

Najczęstsze docelowe kraje przemycanych okazów CITES

- **Wschodnia Europa:** Rosja, Ukraina, Litwa, Łotwa, Czechy, Czarnogóra, Grecja
- **Zachodnia Europa:** Niemcy, Francja, Włochy, Austria, Islandia
- **USA**
- **Daleki Wschód**

Przykłady najczęściej przemycanych okazów CITES

- Żywe zwierzęta domowe (papugi, żółwie, węże, pająki)
- Żywe rośliny (*Cactaceae spp.*, *Agave spp.*)
- Kawior (*Acipenseriformes spp.*)
- Węgorz europejski (*Anguilla anguilla*)
- Pijawki lekarskie (*Hirudo medicinalis*)
- Koralowce i muszle (*Scleractinia spp.*, *Milleporidae spp.*, *Tridacnidae spp.*, *Strombus gigas*)
- Kość słoniowa (*Elephantidae spp.*)
- Okazy taksydermii (*Pythonidae spp.*, *Crocodylia spp.*, *Varanus spp.*, *Pangolin. spp.*, *Canis lupus*, *Lutra lutra*, *Ursus arctos*)
- Drewno egzotyczne (*Dalbergia latifolia*)
- Wyroby ze skór (krokodyle, pytony, boa, kobry, żółwie)
- Tradycyjna Medycyna Azjatycka – koniki morskie, pijawki, żółć niedźwiedzia, piżmo, wyciąg z hoodii (*Hippocampus coronatus*, *Hirudo medicinalis*, *Ursidae spp.*, *Moschus spp.*, *Hoodia spp.*)

Modus operandi sprawców nielegalnego handlu

- Sprzedaż gatunków, którymi obrót jest zabroniony przez Konwencję Waszyngtońską (o nielegalnym pochodzeniu, bez wymaganej dokumentacji)
- Sprzedaż na podstawie dokumentów nieświadczących o legalnym pochodzeniu okazu
- Fałszowanie dokumentacji odnoszącej się do pochodzenia gatunków będących przedmiotem transakcji
- Sprzedaż gatunków innych niż opisane w zezwoleniu
- Sprzedaż większej ilości okazów niż opisane w zezwoleniu
- Deklarowanie innego pochodzenia gatunków niż w zezwoleniu
- Zmiana wyglądu zwierząt lub roślin np. poprzez malowanie ich
- Deklarowanie pochodzenia zwierząt lub roślin z własnej hodowli
- Deklarowanie, że sprzedawane gatunki są tylko podobne do gatunków chronionych

Poziomy przeciwdziałania przestępczości CITES

- **Legislacyjny**

kryminalizacja przestępstw CITES

- **Instytucjonalny**

działalność służb i organów ścigania

- **Społeczny**

uświadamianie nieetycznego traktowania zwierząt (ból, pragnienie, głód), podnoszenie świadomości prawnej oraz środowiskowej

Przykładowe sankcje karne

- **Polska** – kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat
- **Niemcy** – za wykroczenia CITES grzywna od 10.000 do 50.000 EUR, za przestępstwa CITES pozbawienie wolności do 5 lat
- **Słowacja** – za wykroczenia CITES grzywna od 80 do 16.600 EUR, za przestępstwa CITES od 1.500 do 33.000 EUR
- **Globalnie** – grzywna (16), grzywna + pozbawienie wolności (99), pozbawienie wolności (3)
- **Konfiskata** – tylko okazów (71), okazów i narzędzi (47), narzędzi (8)
- ❖ Nie surowość kary, ale jej nieuchronność powstrzymują przed przestępstwem (Cesare Beccaria)

Współpraca organów ścigania

- Organy krajowe
- Współpraca międzynarodowa

Współpraca organów ścigania

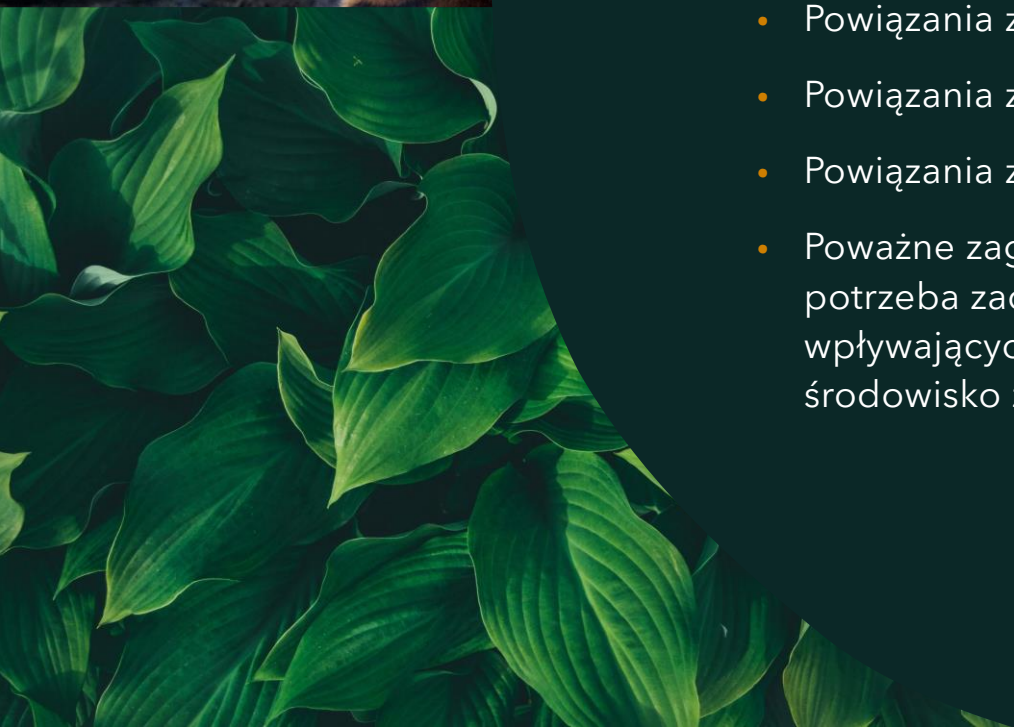
- Organy krajowe
- Współpraca międzynarodowa

Podsumowanie

- Wysoka liczba przemytu (90%)
- Niska wykrywalność
- Przestępstwo z ofiarami
- Powiązania z przestępczością zorganizowaną
- Powiązania z terroryzmem
- Powiązania z cyberprzestępczością
- Poważne zagrożenie dla globalnego bezpieczeństwa – potrzeba zachowania jak największej liczby gatunków wpływających na różnorodność przyrodniczą, kształtującą środowisko życia

Bibliografia

- Przestępczość CITES. Aspekty prawnokarne i kryminologiczne - Dr Maciej Duda, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
- <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001098/O/D20211098.pdf>
- https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262PLC.pdf
- <https://www.gov.pl/web/klimat/informacja-dotyczaca-zmian-w-przepisach-cites-wynikajacych-z-ustalen-xviii-konferencji-stron-cites>